

פרוטוקול מס' 139

מישיבת ועדת הכספים
שהתקיימה ביום ר', ל' בחשרי תשל"ה - 16.10.74,
בשעה 10.00 בבנק ישראל בת"א

נ כ ח ר :

י. קרגמן - יו"ר הוועדה

- ע. אמוראי
- א. אפרת
- ש. ארליך
- מ. ארנס
- י. בארי
- י. בן-טאיר
- י. גולן
- צ. גרשוני
- ב.צ. חלפון
- ש. לורנץ
- ע. פיינרמן
- י.ש. פלומין
- ג. פת
- ד. קורן
- ח. קורפו
- נ. קצב
- ז. שובל
- א. שוסטק
- מ. שחל
- א. רונן

שר האוצר י. רבינוביץ

מזמנים:

- א. אגמון
 - י. סלמן
 - ד. קנטרוביץ
 - ח. שטסל
 - א. קסוטו
 - ג. מורג
 - מ. דיין
- משרד האוצר
- " "
- " "
- " "
- " "
- " "

- א.נ. פלוג - היועץ הכלכלי לוועדה
- ד.ר.ג. קיטרון - היועץ המשפטי לוועדה
- ס. אלחנני - כלכלנית.

ד. שבתאי

רשמה:

דיון על "החברה לישראל".

סדר-היום:

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. קרצמן:

לנושא בו נדון היום נצטרך להקדיש ישיבה

נוספת, ונעשה זאת ביום שני.

מכיוון שהיתה זו הצעה לסדר-היום של ח"כ

ארליך, הרי בהתאם למקובל אתן לו רשות הדבור כדי להוסיף ולהשלים את אשר אמר במליאת הכנסת.

ח. קורפנו:

אבקש רשות להערה מוקדמת.

תקבול הכנסת מאפשר לוועדה להזדקק לעובדי המדינה הבכירים באמצעות השר ובהסכמתו. והנה, אתמול התקיימה ישיבה של סיעה מפלגתית בכנסת ונוכחו בה הצמרת הפקידותית של משרד ממשלתי. אני חושב שזוהי פגיעה מהותית בעקרונות של המנגנון האזרחי. אני חושב שאסור לשר להרשות לעובדי משרדו הבכירים להשתתף בישיבה של סיעה מפלגתית בכנסת. זהו מנגנון העומד לרשות הוועדות באמצעות אשר ולא יתכן שמפלגה תתכנס ותזמין לישיבה צמרת פקידותית של משרד האוצר. מחר תעשה זאת דק"ח, מחרתיים סיעה אחרת. אני חושב שהשר שגה אתמול בהזמין את הצמרת הפקידותית של משרדו.

היו"ר י. קרצמן:

כיו"ר הוועדה ברצוני להודיש כי עד כמה

שירוע לי, כל סיעה שפנתה אל הפקידות

הבכירה - הם היו נענים וסופיעים. אני זוכר דוגמאות רבות לכך ואחת מהן שפקידות בכירה של האוצר הופיעה בפני "חרות", עוד לפני היות גח"ל בנושאים של מס-הכנסה ועוד. אם ח"כ קורפנו חושב שאסור להם להופיע - הוא יכול להצעה הצעה ברוח זו. אבל אני יודע שסיעות רבות עשו זאת, גם המפד"ל וגם גח"ל לפני הליכוד. הצעתו של ח"כ קורפנו יכולה להיות הצעה, אבל אין זה שייך לוועדת הכספים.

א. שוסטק:

זה היה כשהוזמנו ע"י הסיעות. האם סיעת

המערך הזמינה אותם אתמול?

היו"ר י. קרצמן:

אינני סבור שאתה יכול לשאול בוועדת

הכספים איך הוזמנו.

שר האוצר י. רבינוביץ:

אני ביקשתי את החברים שיתלוו אלי, כי חשבת שאם אצטרך אינפורמציה נוספת, רצוי שהם יהיו לידי ואוכל לשאלם דברים. אני אינני בקי בכל דבר הדברים ואני תמיד נעזר בהם. אם אוזמן להרצות בפני הליכוד, גם כן אביא עמי את עוזרי.

ש. ארליך:

ברצוני להודיש מספר מלים על דברי במליאת

בעיקר משום ששר האוצר לא היה נוכח בעת

העלאת ההצעה לסדר היום על ידי. אני מתאר לעצמי שקרא את הפרוטוקול, אבל אין דומה קריאה לשמיעה.

אני סבור, וחושבני שאינני יחיד אלא לדעת

לא יהיו בינינו אנשים שיחלקו על כך - שמה שקרה זהו זעזוע,

דעידת אומה וטלטלה של אשיות המשק הישראלי, שמי יודע אם נוכל להבריאו חוץ תקופה הנראית לעין.

בעיני האשם הוא מי שקבע את השיטה הזאת.

אמרתי בצורה ברורה ואני מדגיש - אני רואה מחדל חמור במעשהו של שר האוצר. ביצעו את המצב לפני צאתו לארה"ב - הוא לא היה צריך לצאת אלא היה צריך להשאר, לעמוד כאן על המשמר ולנסות להציל את מה שאולי ניתן היה אז להציל ומה שהוא ניסה אח"כ להציל בשעה שבבר היה טאוחר מדי.

לדעתי, זהו מחדל שאין לו סליחה ומחילה, ושר

האוצר צריך היה להתפטר. אין זה ענין אישי, אלא זהו ענין צבורי מסודר ראשונה.

אשר לנסיונות ההצלה - אני רוצה לקבל אישור

לידיעות בעתונות על כך שעוסקים בנסיונות הצלה, שאין להם לדעתי

ד.ש.

שום הצדקה וחבל על כל אגורה בוספת שהמדינה עלולה להשקיע או להפסיד בכל ה"סחיטה" הזאת והשוק השחור של אגרות ווארונז.

לדעתי, יש להפיק לקחים מענין זה, והם צריכים להתבטא במספר אפשרויות:

ראשית, האחראים צריכים לשאת באחריות. לא יכול להיות דבר כזה כמו "לא ידעתי", "לא שמת לב", "חתמתי בליינד" - כל אדם שיש לו תפקיד מסויים חייב לשאת באחריות. את זאת אנו טוענים שנים ואני אומר "אנו" בכוונה לכל חברי ועדת הכספים, ללא הכולל מפלגות וגוונים.

שנית, יש לנקוט באמצעים כאלה שמקרים מסוג זה לא יישנו.

שלישית, יש לנקוט בשיטות חדשות ולהפסיק עם השיטות הקיימות במדינת ישראל ובמדינות המשקית שלנו. התלות והריכוז במימשל, בשלטון, אינו יכול להמשיך יותר. אם אנו רוצים להבריא את המשק אנו חייבים לשנות את דרכינו. אינני מובר כבר על אי-תלות כלכלית. לדעתי אנו נמצאים כיום בשיא ההדרדרות מהבחינה המשקית ומהבחינה של אזילת מטבע חוץ. אין מנחמים אותי דבריו של ח"כ פנחס ספיר אהמול בישיבה סיעת המערך שיש מעל למיליארד דולר. העובדה שיש שינה ירידה תולה בירתות מטבע חוץ.

ובהקשר לזה, יש לי שאלה חשובה מאד לשר האוצר על פעילותו בארה"ב. הגיעו אלי דברים, ספי אדם מוסמן בניו-יורק, על כך ששר האוצר הזמין את ראשי המגבית וביקש מהם "שטרות טובה" בסך חצי מיליארד דולר, כדי להגביר את הרזרבות של מטבע חוץ. אני רוצה לדעת אם זה נכון, כי זה עשה רושם חמור מאד על השומעים.

צ. גרשונב: האם נקבל היום חשבויות על שאלותינו בישיבה הקודמת? אם לאו - אנלי כדאי שנחזור עליהן.

הי"ר י. קרגמן: אני מקבל בברכה את חבר הוועדה עדי אמוראי שחזר לעבודה לאחר העדרות של כחודש ימים עקב שליחות חשובה מאד.

עכשיו ברצוני למסור את רשות הדבור לשר האוצר. אנו קיימנו בירור, הצגנו גם שאלות, החומר הועבר לשר האוצר שנעדר מהישיבה הקודמת והוחלף ע"י ממלא מקומו, ואך טבעי שעל שאלות כאלה משיב שר האוצר ולא מי שמילא מקומו.

ז. שובל: לסדר - לדעתי מאז שנערכה הישיבה הקודמת התעוררו אספקטים חדשים לגמרי שלא היו ידועים קודם לכן על כל הפרשה. אני חושב שאנו נעשה "פנות דוב" לעצמנו ולשר האוצר|אם לא ניתן לו אפשרות להשיב על כל השאלות יחד, או לפחות כשכל השאלות יהיו ידועות לו. אין טעם לקבל היום חשבויות על שאלות שכבר אינן אקטואליות.

הי"ר י. קרגמן: א) יש טעם לחשובות על שאלות שנשאלו. ב) יש טעם ששר האוצר יאמר את דברו בתגובה לאותם דברים שנאמרו במליאת הכנסת. ג) יש ויהיה טעם אחרי זה לסיבוב שני של שאלות.

ברצוני להעיר כי אני מתפלא על העתונות שהזרזה וכתבה שהישיבה הקודמת היתה סוערת. אני חושב שהיא היתה ישיבה עניינית ואני חושב שגם ישיבה זו לא תהא סוערת אלא נקיים בה דיון ענייני.

מ. ארנוט: העניינים מתגלגלים במהירות רבה, ואם אנו רוצים לתרום לפתרון כלשהו עלינו לדון ולהחליט במהירות האפשרית. על כן אני מציע שעוד בישיבה זו נעבד מספר הצעות ונביא אותן להצבעה ולהחלטת הוועדה.

ש.ר. האוצר י. רבינוביץ: אני קראתי את המסמך בדבר של ועדת הכספים
ושל מליאת הכנסת ואת נאומי של ח"כ ארליך.
אני מבין את מר ארליך שנים רבות, ודאי עוד לפני שחברי כנסת רבים
הכירו אותו. אני קראתי את דבריו על המחול של שר האוצר שלא טפל
מיד בהצלת הבנק של סיבור רוזנבאום והנה עתה הוא אף סרחיק לבח
ומומיף שהוא בכלל חושב שצריך לחדול לטפל אפילו בהשקעת אגורה
אחת. איך הדברים האלה מסתדרים יחד - מצד אחד מחול באי-טיפול
ומצד שני טענה על כך שאסור להשקיע אף אגורה אחת - זאת אינני
מבין, אבל נשאר את הפתרונים למי שצריך לפתור אותם.

אני יודעתי על העניין מספר ימים לפני נסיעתי.
יחד עם כל התמיהות שלי לגבי התנהגותם של האחראים בתוך החברה,
אני יכול לחסוה שמה שאני יודעתי שלושה ימים, לא נמסר לאלה שצריכים
היו לדעת, אבל את זאת צריך לשאול אותם.

אני מצאתי לנכון לפני שעזבתי לבוא אל
ראש הממשלה ולדווח לו שאני יודע על העניין ושכנראה בעוד שבוע
ימים, כשאני לא אהיה כאן, תהיה בעניין זה סערה. חושבני שיכולתי
לסמוך על ממשלת ישראל ועל החבר שמי לא את מקומי שבמדה וצריך
היה לטפל - יוכל לטפל בדיוק כמוני, והוא באמת עשה מאמצים.

אח"כ עוד אספר לכם על "ברווז" נוסף.
אני חושב שלא רק חכמים צריכים להזהר בדבריהם, במצבה של ישראל
שיש דברים שאפילו הלב לפה לא צריך לגלות. אני מתאר לעצמי
אילו כותרות עשויות להיות בעולם ממיין ידיעות כאלה ששר האוצר
מתרוצץ בעולם לחפש שטרות טובה, ועוד אדבר על כך בהמשך דברי.

לנסיעתי היו 4 מטרות:

- (א) להשתתף בוועידה הבינלאומית של הקרן
- (ב) להפגש עם שרי אוצר מאירופה שהשתתפו גם הם באותה ועידה.
- (ג) להפגש עם ראשי בנקים.
- (ד) להפגש עם ראשי היהדות בארה"ב.

אשר לחלק הראשון: הוועידה נסבה בעיקר על
שלוש בעיות: ראשית, ה"דה-קלירינג" של הכסף של הנפט; הבעיות של
הברואת המטבע בעולם; אינפלציה, שערי מטבע והזרמת אמצעים לארצות
מתפתחות.

אלה היו הבעיות וגם דברה של ישראל נשמע
בתחומים האלה. אבל עיקר כוונתי היתה להפגש עם ראשי המוסדות
האלה - עם וויבן, שהוא ראש הקרן ועם מקנמארה שהוא ראש הבנק
העולמי. שיפתי במיום המו"ט על 38 מיליון דולר שמגיעים לנו
כהלוואה מהקרן, החלק הראשון, יש עוד פעמיים 38.

כמו-כן טפלנו רבות - וכאן אני מבקש
שהדברים יישארו כמסגרת זו ויהיו סגורים - בהלוואה המגיעה לנו
מקרן הדלק, בסך של 50 מיליון דולר בערך. היה לנו וכוח נוקב מצד
עם הנהלת הקרן בתחום זה. הם רצו לדעת את כל הפרטים על אבו-דודים.
על כל פנים, העניין סוכם ואת שני הסכומים האלה נקבל בימים
הקרובים. ה-50 מיליון הם הלוואה ל-7 שנים עם רבית של 7%.

אשר לפגישות עם שרי האוצר של אירופה -
הגרעון המסחרי שלנו עם ארצות השוק הוא עצום. הוא מגיע בערך
למיליארד ורבע דולר, כשאנו מייבאים משם 2 מיליארד בערך ומייצאים
כ-3/4 מיליארד. אנו מקבלים אשראי לגבי דברי היסוד, כמו אניות,
צירוף כבוד ועוד. אבל בערך 50%-60% אינם מכוסים באשראים. ואני
חבתי מסרי האוצר אתם נפגשתי שימצאו דרך להעמיד לרשותנו אשראי
למימון היבוא שלנו מהם.

אני מקווה שגם בתחום זה החבבים המטפלים
בנושא לאחרי פגישותי עם שרי האוצר יוכלו להגיע לתוצאות חיוביות.
בשבילנו העניין הוא דחוף ביותר.

ושבו אני מבקש שהדברים שאומר עתה ייחשבו בגדר סודיים - אני מדבר על גיוס מיליארד דולר במשך השנתיים הקרובות. הזמן בעולם, כפי שאנו מכירים אותו, אינו זמן לגיוס כספים ואני יודע אין שרי אוצר של כל העולם מתרוצצים בכדי להשיג מילדות שיוכלו להעביר אותם את הזעזועים בהם נמצאת הכלכלה העולמית. שהרי גם אני ביניהם, וישראל מבחינה זו אינה מהארצות האזרחיות. גם הנפט, אבל גם הכוח הערבי ודאי שהוא מוסיף להחליש העמדה שלנו.

הענין מחולק לשניים - ישנו עוד חלום אחר, שאולי עוד מוקדם לדבר עליו, והוא בענין גיוס 1/2 מיליארד דולר מהבנקאות העולמיות. הענין נעשה בזמנים שונסם בממדים האבה יותר מצוטצמים ומכל שכן עכשיו - אני מקווה לאחר קיום השיחות עם גדולי הבנקאים, כי בצליח לגייס את הסכום הזה.

החלק השני, שגם הוא יכול להיות חלום - באתי אל ראשי היהדות ומסרתי להם שמעל ומעבר למה שהעם היהודי תומך בנו - אני רוצה 1/2 מיליארד דולר נוספים, והאמצעי או האפשרות יהיו ע"י אגרת מסויימת של למעלה ממיליון דולר כל אגרת, שהקהילות יוכלו לרכוש אותן - וישנן קהילות שבמקום להחזיק את כספן באיזה שהוא מקום אחר, יתנו למדינת ישראל את הכסף.

הדיבורים האלה של "שטרות טובה" הם הבל. לדעתי, זהו דיבור מזעזע, בהתחשב עם ההשלכה שיכולה להיות לענין זה אם הוא יגלוש מחר ואני אצטרך להכחישו.

עתה ברצוני לבצע בכמה דברים שאני מוצא לנכון לאמר כהקדמה לתשובות החברים שיעצו על השאלות שנשאלו בישיבה הקודמת.

על היקף ההפסד הצפוי לחברות הישראליות מהפקודות שלהן בוואדוז נכתב וידוע. אני קיימתי כל הזמן קשר הדוק עם ס"מ שר האוצר שעשה מאמצים לבדו ולנסות למנוע את הפירוק. אני עקבתי אחרי המאמצים האלה. הייתי מעורב. אני הוריתי למפקח על מטבע-חוץ אצלנו לבחון אם נעשו עבירות על הוראות הפיקוח ואם ישנן חריגות ואם כן - למסדן מיד לטיפול בפרקליטות. אני חושב שצריך למצות את כל חומר הדין במדה שתמצאנה עבירות. אני רק מצטער על אופרת הפרסומים הבלתי אחראים שנוצרה מפניב לחריגות החסורות האלה, שאין לי ספק שהזיקו לשמה של מדינת ישראל כמדינה השואבת השקעות מן העולם.

אני חזרתי, קראתי את הדברים. ברצוני לומר לחברי היקרים, לאלה שחשבו כי בכלל צריך לבטל את הפיקוח על מטבע החוץ - והיתה לי כבר הזכות לעמוד על במת הכנסת ולהאבק עם החברים האלה - שמדינת ישראל עוד זקוקה במשך שנים רבות ובעיקר עקב המצב שנוצר - לפיקוח. אני זוכר את דבריו של ה"כ פלוטין בנושא זה שאמר כי הוא שולל התערבות ופיקוח של השלטון המרכזי בכל שטחי החיים ויחתור לביטול מוחלט של הפיקוח על מטבע חוץ (מצטט את הקטע מדברי ה"כ פלוטין במליאת הכנסת בנושא זה).

אין אני אומר שלא יכולות להיות תקלות בפיקוח. אני לא ראיתי אדם או חברה המגיעים לשלמות. אבל אני חושב שהפיקוח השיג את מטרתו. אנו בעד ליברליזציה מקסימלית וכך נוהגים, אבל תארו לכם מה היה קורה לו היינו שועים לעצות שיעצו לנו לבטל כליל את הפיקוח.

ועדת השרים לעניני כלכלה התכנסה ב-2 אוקטובר והורתה למנהל רשות החברות הממשלתיות להודיע לכל הדרקטורים שיפעלו לחקירה מיידית של העיסקות ושל דרכי קבלת החלטות לגביהן והסקת מסקנות הסתחייבות מכך. עוד ב-27 בספטמבר הופעל ב"חברה לישראל" צוות חיצוני הבודק וחוקר את הענין. בחברה צ"ם הופעל צוות חיצוני החוקר ובודק את ההתנהגות והפעולות שנעשו. בבתי הזיקוק הופעל צוות חיצוני. אני בטוח שהצוותים הכלתי תלויים האלה יקיעו לחקר הדברים ויוציאו מסקנות ואנו נפעל לפיהן. הן כבר החלו לפעול.

"החברה לישראל" מינתה את עוה"ד ג'ורג' שפירא ואת פול אפשטיין ממשרד פרוסקאוו; רואה החשבון הוא רובוט זלצמן. צוות זה סיפח אליו עו"ד ורואי חשבון ישראלים - אמנון גולדנברג ורואה חשבון מלך. צים מינתה את עוה"ד קירשנר ואת רואה חשבון קסירר.

בתי הזיקוק מינו את עוה"ד גורניצקי ואת רואה חשבון אורן.

שתי החברות, גם צים וגם החברה לישראל, החליטו לערוך מאזנים וראיית חשבון לספטמבר 74 ע"י רואי חשבון בלתי תלויים. חברת בתי הזיקוק גם כן מתכנסת כדי לבחור בוועדה בודקת משלהם בענין.

ועוד דבר לגבי החברה לישראל - אני קראתי וידעתי שהחברה הוקמה לפי חוק מיוחד. היא הוקמה, בהתנגדותם של שלושה חברים בלבד, בעוד הבית כולו היה בעד.

לנו יש חבר אחד במועצת המנהלים, אחד מתוך 16. מתפקידו לעמוד על מילוי החוקים, התקנות וההנחיות ובאמצעותו אנו חייבים לקבל דיווחים.

לאחר מעשה כולנו יותר חכמים ויותר נבונים ויודעים יותר, אבל אין להכחיש שזו הייתה אחת החברות עם טובי אנשי המשק בתוכה, עם טובי אנשינו בתחום הפיננסי, ולא הצבורי בלבד אלא גם המשק הפרטי - טובי האנשים שהוכיחו משהו בימי חייהם.

והנה קרה מה שקרה, שיש מנהל שכך התנהג, והדברים יבוררו וייחקרו במקומות בהם הם צריכים להחקר.

אני עצמי הייתי חבר במועצת מנהלים של הרבה חברות בימי חייי; אני מכיר גם מסביב לשולחן זה חברים שהיו חברי מועצות מנהלים של חברות, ויודעים כיצד דברים מתנהלים.

עם זאת, אין שום ספק שאנו חייבים להחיש ולזרז ככל האפשר את קבלת חוק החברות שלנו, עם פירוט מלא יותר של החובות והזכויות, ואני הוריתי וביקשתי לעשות זאת מיד.

ועוד מלה אחת - אני עכשיו מודע יותר לנזשא; הייתי קצת בעולמות אחרים אבל מזה חמשה חודשים ויותר שצילתי למים אלה ואני מדגיש - יש לנו הוצאות בטחון אדירות ועצומות, והן לא תקטנה בשנתיים הקרובות. אני לא מכיר עם שיכול במשך שנים לשאת על גבו הוצאות בטחון כאלה, מבלי שהתוצאות בחברה תהיינה חמורות ביותר. יש לנו הוצאות של קליטה, הוצאות ייחודיות בעולם כולו, ואנו יכולים לעשות זאת רק אם המשק יצמח. הוא יכול לצמוח לא ע"י ההוצאות שאנו משקיעים בבטחון, ולא בקידום סוציאלי ולא בקליטת עליה. הוא יכול לצמוח רק בסעיף אחד של המעילות שלנו - בשאיבת כוחות להשקעות ובעידודן.

לפעמים אני שומע וקורא דברים של חברי הטובים ביותר, גם במפלגתי, דברים שאין לי שום ספק שהם פוגעים באטרקטיביות שלנו, בכשר שלנו להדבר עם העולם ועם היהודים בעולם על השקעות בארץ.

אני יודע את הוכוח שישנו מסביב לחברה לישראל א' ולחברה לישראל ב'. אני עכשיו יותר מודע לוכוחים האלה. אבל החברה גייסה 100 מיליון דולר בערך - 65 בהון ו-35 בהלוואות. המטרה הייתה שהחברה הזאת תוכל לפעול ולהקל על ממשלת ישראל ועל המדינה להגיע בענפי יסוד של המשק להשקעות קציניות. היא עו עכשיו השקיעה 90 מיליון דולר, והאמינו לי שאולי קל לדבר על 90 מיליון דולר אבל לא כל כך קל לגייסם. החברה בכל זאת השקיעה בענפי יסוד ושחררה את הממשלה, כי אחרת אנו הייתי צריכים להשקיע זאת. אם זה 30 מיליון בצים, 30 מיליון בבתי זיקוק, 9 מיליון בפטרוביניה - אלה הן השקעות יסוד של המדינה.

16.10.74

שר האוצר י. רבינוביץ:

אבל על מה שאנני קובל הרי זה על מה שהופץ בעולם - שישנה החברה לישראל שפעולתה היתה כזו, שהיא עסקה בספקולציות כספיות ובעיסקות בוואדון - אני לא אומר שהיא לא עשתה זאת; אני אומר שצריך להאשים את האיש שעשה זאת (ואני לא מפרט בשמות).

אולם, האחריות של השולחן הזה היא על הכל. אני הייתי באותם ימים בחו"ל, בארה"ב, ואני הרגשתי היטב את ההרים שהיו לענין, אני הרגשתי כיצד העיקר נטבע בתפל.

אל נשכח כי ישנן עוד תכניות להשקעות. החברה לישראל עומדת להשקיע, לפי התכנית שלה, במפעל למלט נוסף סכום של 70 מיליון דולר; במפעלים פטרוכימיים עוד כ-100 מיליון דולר, בבתי הזיקוק עוד כ-180 מיליון דולר. השקעות בערך של 350 מיליון דולר לפי התכניות המתקמות והמאושרות כבר בחלקן. האם אלה הם דברים קטנים?

נפגעו שלוש חברות, פגיעה קשה, אם כי לא פטאלית. אלה הם הפסדים שהחברות האלה יכולות לשאת בהם. לא זו הבעייה. אסור לנו לתת לדברים להתפתח כפי שהחלו, כאילו הכל מתמוטט, כאילו החולי של המשק הוא כזה שאין לרפאו. עלינו לעזור את ההיסטוריה. איני אומר בזה אף מלה אחת על כך שחריגה בלתי מקובלת זו צריכה להחקר, שההתנהגות הבלתי נסבלת צריכה להפסק, שהאשמים צריכים להענש ולהיות מורחקים. כמובן שזה כך.

היום קראתי את העתונות. אתמול ביקשתי סיעתי להופיע בפניה ואני לא פסור מלומר דברים על פעילותי מאז שחזרתי, כשבוע ימים, לגבי הענין.

כאשר חזרתי קבלתי איתות כאילו הענין לא נסגר שם וכאילו הם עוד מחכים מישראל למאמץ מסויים. מצאתי לנכון לקרוא לשר גד-לב ולהזמין אלי את נציגי שלושה הבנקים ולבחון מחוץ את גישתנו לגבי מניעת הפירוק של שני הדברים; כי הם קשורים אהודי ואי אפשר להפריד. לא עולה על דעתי אם ניתן משהו לעשות שלא נעשה אותו בחברות בהן השקענו 32 מיליון דולר ולטפל אך ורק בבנק. שני הדברים חייבים למצוא את פתרונם בבת אחת.

מ. ארנס: בנק יש אחד ואנו יודעים זאת. חברות בוואדון ישנן 2 או 20 או 200.

שר האוצר י. רבינוביץ: גם אני אינני יודע. אולי במהלך הדברים יובהר הענין. אני יכול לומר כי בדקתי את הענין והתייעצתי עם כל האנשים שהייתה להם יד בענין ובטיפול בו - אם להפטר, הדברים חייבים להפטר במשולב - הן הבעייה של הבנק והן הבעייה של החברות. ראשית, החברות חייבות לבנק 50 או 60 מיליון דולר. אם לא מוצאים פתרון לחוב זה - הבנק יתמוטט. שנית, ההשקעה שלנו שאנו מעוניינים לצמק את הפסדים ככל האפשר, ההפקדות של החברות שלנו הן בחכמות ולא בבנק.

כשחזרתי ובדקתי את הענין יצאתי מחוץ הנחה שיש הרבה בעד ויש גם הרבה נגד. יכולים אמנם לטעון בפני: האם אתה תציל את כל הבנקים היהודים בעולם? האם אתה אחראי לכל מקרה שיהודים השקיעו כסף בבנק כלשהו? - שומר נפשו ירחק רע. אבל הבעד גם כן טובה ונרצונו למנות כאן את הדברים:

ראשית, ניתן לדעתי, ע"י מניעת הפירוק, לצמצם ככל האפשר את הנזק, ולא כן אם יהיה פירוק. אשר לפקדונות של יהודים בעולם, בשבילי - ואמרתי זאת אתמול - יש לזה ערך רב, ערך מיוחד; אנו עם מיוחד ולא יעזור לנו מאומה בענין זה. אנו באים אל היהודים בעולם, אנו מבקשים מהם שיעזרו לנו, והם נחלצים לעזרתנו. על כן לבוא ולומר שלענין זה אין ערך, לומר שמאה מיליון יהודים בעולם, עם כל השפעתם על סביבתם, אין לה ערך - אינני מקבל זאת. מה גם שהבנק הזה, יותר מאשר כל בנק אחר בעולם, טוב או רע, היו לו קשרים הדוקים מאד עם ישראל. עולי 12 אלף יהודים או יותר הפקידו את כספם שם, ואולי בעשותם זאת חשבו לזכונן לעשות זאת היות וידעו כי הבנק קשור קשר הדוק כל כך עם ישראל. בשבילי זה נימוק חשוב.

16.10.74

שו האוצר י. רבינוביץ:

אני חושש שהנזק אשר נגרם לענין ההשקעות כבר נעשה והוא נזק רציני. דברו אתי אנשים. פגשתי מסקיעים רבים שעושים עסקים טובים בישראל, לא יהודים. שמעתי מהם תהילות על השקעותיהם בישראל, והם מגדולי המסקיעים בארה"ב שיש להם כאן אינטרסים. אבל אתי הם שאלו: מה קרה? איך נסתנים לענין כזה להתפתח כך?

אני עכשיו עומד במו"ם עם סיימון על ענין עידוד השקעות. אני חושב שאולי בזה הפתרון ולא בעוד מענק פארה"ב. אולי ייפתחו שערים להשקעות. אולי נוכל בעזרת הממשלה האמריקנית לשאוב הנה השקעות במדיה שיוכלו לעזור לנו בסתימה ובצמצום הפער והגרעונות שלנו במאזן התשלומים. אולי זה חלום, אבל אנו חייבים לבנסת זאחקו לקו.

יש ענין במדינת ישראל שלא תהיינה בעולם התפרצויות של התבטאויות בלתי אחראיות, בעייה של קודיט, והכדאיות של השקעה בישראל. אל לנו לשכוח: כל העולם הפיננסי הוא סימטה צרה אחת, ומה שקורה בכוקר באיזו פינה שהיא יודע לאחר שעה אחת בכל ה"סימטה". ובעיקר בעולם עכשיו ישנה רגישות כזו וחשדות פאלה שאין להתעלם מהם.

לאור כל זאת, חשבתי שהשיקולים למניעת הפירוק עולים על השיקולים נגד הפירוק. ישנם שיקולי-נגד כברי מסקל וצריך להיות אומץ להחליט.

צד לי ששלושה הבנקים בהם תלוייה יצירת הבסיס למניעת הפירוק יש להם השקעות בחברות שצריכות להכנס למבצע הזה - אם זה בצים - יש לחברה לישראל 50%, ישנן חברות בת שאנו שותפים שם ב-25%. אני לא מכיר בדיוק את המספרים, אבל אני הצעתי שתצא ועדה בודקת למקום, חבדוק את המספרים שהוגשו לנו ותגיש לנו הצעה. ועדה זו חשב שם 3-4 ימים, ואח"כ תבוא ותאמר את דברה: יש אפשרות למנוע את הפירוק; אנו יודעים את המספרים; הדברים הם פאלה וכאלה; אנו זקוקים לסיכום של הממשלה אם זה על 5 או על 20 או על יותר מיליון.

אני האיש שהבאתי לממשלה הצעה שהממשלה תלך על 25 מיליון דולר בכדי להציל את בנק א"י-צריטניה כדי למנוע את פירוקו. הממשלה קבלה את העקרון, אבל הסכומים שצריך היה שם להשקיע הם הרבה מעבר לזה, ולכן דוחים את כל העניין. יחזרו האנשים האלה לאחר הבדיקה ויאמרו לנו שצריך סיכון של 10 או 12 מיליון ואנו נביא את הדברים בפני הממשלה, בפני דעת הכספים של הכנסת או אף בפני המליאה - או שנלך לזה או שלא נלך לזה. הבנקים אינם יכולים להדבר ביניהם. זה מאוד מסובך.

בישיבה האחרונה אצל ראש הממשלה סיכמנו שיצאו שני אנשים שהם לא אנשי בנקים. תחילה חשבתי על שלושה אנשי בנקים, אולם לאחר שראינו את הסתיגויותיהם אמרנו שיצאו אנשים שאינם אנשי בנקים, אלא שני אנשים המקובלים על הכל, ומהם נבקש לברר דברים אלה בצורה יסודית. עוד לא הספקתי לדבר עם ראש הממשלה על הענין הזה, אבל כפי שהוא נראה לי בדע זה הרי המאמצים או האפשרויות למניעת הפירוק נעשו יותר קלושים.

א. אגמון:

היות ולא אהיה כאן ביום ששי כי מתכנסת מועצת המנהלים של "החברה לישראל" בפריז בגלל מחלת הברון - ביקשתי את רשות היו"ר להעיר כמה הערות - חלק אישיות וחלק להבהרת העניין.

אני עד היום לא הופעתי לא בעתונות ולא בטלביזיה. אתמול "כיכור" אותי אלא שכרגיל אצלנו כיבוד רק בחצי כיבוד. פנו אלי מהטלביזיה וביקשו שאשתתף בתכנית, אך אני הודעתי להם שלא אופיע בשום תכנית ולא אפרסם דבר בשום עתון אלא לאחר שאופיע בפני ועדת הכספים של הכנסת. היות וידעתי שהיום תתקיים ישיבה לא חשבתי שנכון יהיה להופיע ערב לפני כן ולומר בטלביזיה מה שיש לי לומר לחברי ועדת הכספים. את החלק הזה הם שכחו ומסרו רק שנתבקשתי להופיע וסירבתי.

אני דירקטור ב"חברה לישראל" זה 4 שנים. והואיל ופורסמו כמה דברים על חברות בהן אני מכהן כדירקטור, הרי למען מנוע אי-הבנות ברצוני להבהיר כי אני מכהן היום בשלוש חברות - הייתי חבר בארבע ומאחת התפטרתי גם מכיון שהעומס היה גדול מדי וגם חשבתי ששלוש זה מתקבל על הודעת וארבע זה כבר יותר מדי.

שלוש החברות שאני דירקטור בהן הן:
 החברה לישראל, אל-על והחברה של הברון לפיתוח קיסריה, שהיא למעשה כמעט
 קופי של החברה לישראל.

אני רוצה להעמיד דברים על דיוקם.
 הופיע כאן השר בר-לב; אני לא הייתי כאן אבל בידי הסטנוגרמה מאותה
 ישיבה. הוא אמר קטע מסויים שכך דיווחו לו, ואני רוצה לתקן את הדברים
 כי זה חשוב מאוד לענין. בקטע זה נאמר שבמאזן לשנת 73 מופיעה הפקדה
 של 3 מיליון דולר "פינאנשל אינסטיטיוטס". לשאלה של דירקטורים ענה
 המנכ"ל (הכוונה למיכאל צור): אצל סיבור רוזנבאום. הדירקטורים הניחו
 שמשמעו בבנק. דעה הדירקטורים הייתה שזה סכום גדול מדי וצריך לרדת.
 אנו היום יודעים שהוא לא רק לא ירד, אלא אף עלה.

למען הדיוק, לא זכרתי דבר כזה ואני
 השתתפתי בכל הישיבות של החברה לישראל. ליחר בסחון, הלכתי ובדקתי את
 כל הסטנוגרמות והפרוטוקולים ויצאתי כי השאלה נשאלה, והתשובה ניתנה
 לא במועצת המנהלים אלא באקסקוטיבה המצומצמת. אגב, למען הפרוטוקול,
 ייאמר כאן ויירשם שהיא מורכבת מ-7 אנשים והיא גם ועדת המאזן. היא
 הנוחנת והבודקת כליות ולב עד הסוף. כך צריך להיות, ואני מניח שכך
 היה.

יש הבדל בין מועצת המנהלים לכין
 האקסקוטיבה. אני חושב שאם הדברים היו אמנם מחרשים במועצת המנהלים,
 ואני הייתי שומע את התשובה הזו "סיבור רוזנבאום", והוא דירקטור בחברה
 והוא לא מגיב - זה לא יכול להיות. לכן אני מבקש שתדעו כי באקסקוטיבה
 המצומצמת אין נציג הממשלה ואין סיבור רוזנבאום.

מה עם דוד גולן?

ז. שובל:

הוא מייצג את סם רוטברג וחברות
 אמריקניות.

א. אגמון:

רציתי רק לחקן את הפרוטוקול.
 ועתה, אני מסכים במאה אחוז עם ה"כ ארליך - מי שנשא באחריות או מי
 שהיה צריך להיות אחראי - צריך לשאת בזה עד הסוף, עם כל המסקנות.
 אבל אני מניח שעלולים לקרות מקרים בחברה הטובה והמסודרת ביותר שמישהו
 עושה מעשה שלא ייעשה וההנהלה לא יודעת; ובמקרה זה צריך לבדוק אם
 ההנהלה צריכה לתת את הדין או לא. כי אחרת, מה הטעם לפנייה של החברה
 לישראל אל המטרה שבה נאמר שהמטרה מתבקשת לבדוק אם ב-27.9 הובא
 לידיעת מועצת המנהלים של החברה לישראל כי כספים השייכים לחברה נגזלו
 שלא כדין ע"ש מערכת סבוכה של עיסקות שתוכננה ע"י (אינני רוצה לקרוא
 בשם) ואחלים, באופן המעלים את סיבון ותוכנן ממועצת המנהלים. אם לא
 מקבלים את זה, לא צריך ללפוט אף אחד, כי ידוע מי האשם. למה זה ענין
 של חקירה, אבל קודם כל העובדה.

אני מודה לכם על ההזדמנות להופיע
 בפניכם, כי אני אישית הקדשתי הרבה זמן ומאמץ, מעבר ומעל למה שמגיע
 כאחד מתוך 16. אני ראיתי את עיקר תפקידי בגיוס הכספים ובהשקעתם
 בישראל, ואני רוצה שהשולחן הזה ידע זאת. אני ניהלתי בתוך החברה וכוונת
 מר של למעלה משנה - מה יותר טוב, להשקיע או להחזיק את הכסף בבנק
 (ולא בבנק של רוזנבאום). בדירקטוריון לא יושבים רק עובדי המדינה אלא
 יושבים גם אנשים החושבים שהכנסה מרבית היא גם פה הכנסה, זכי צריך
 ללכת לאט ולבדוק שוב ושוב את הדברים לפני שמסקיעים. אני הייתי זה
 שחזרתי ודרשתי עד כדי כך שפעם הייתי אפילו גאלץ להביא לעזרתך את שר
 האוצר, כדי לעבד תכנית ולהשפיע. בזה ראיתי את עיקר תפקידי.

יכול להיות שאני אשם, אבל אינני מעלה
 על הדעת שישנו דירקטור ויהיה זה איש צבור, עובד מדינה, בציג בנק,
 שיושב בחברה אשר הונה מאה מיליון דולר ויכול לעבוד על כל חשבון, על
 כל המחאה, על כל עיסקה, על כל גיר - זה לא ניתן. דירקטוריון צריך
 לכוון את פעולות החברה, לתת לה תכניות והנחיות ואח"כ יש מי שצריך
 לבדוק אם נעשו הדברים בהתאם או לא. אני נסעתי פעמיים לדרום אפריקה
 והשגתי אישורים של ממשלת דרום אפריקה, שלא פורסמו ואני מקווה שלא
 יפורסמו, שליהודי דרום אפריקה תהא אפשרות להעביר כספים ברשיון מיוחד
 מעבר ומעל לרכישת מניות בחברה לישראל, ושהכסף יושקע למטרות המתאימות
 בישראל. עכשיו בחקירה יבורר איפה הכסף, אבל אני עסקתי בהשגת רשיון
 כדי שהחברה לישראל תוכל להשיג שם מניות ולהוציא כסף מיהדות דרום
 אפריקה.

הייתה חלוקה ברורה בתפקידים בין האקסקוטיבה ובין הדירקטוריון. הדירקטוריון מחננס פעם בשלושה חודשים והאקסקוטיבה פעם בשבועיים או בעשרים יום. אחד קובע מדיניות והשני אחראי על הביצוע.

א. שוטסק: האם אי פעם הוחלט שכסף שלא משקיעים מחזיקים בבנק?

א. אגמון: ודאי. זה מובן מאליו, אלה חיי חברה. חברה המגייסת כספים ואינה מצליחה

להשקיעם - מחזיקה את הכסף בבנק.

אני אישית עסקתי בכך שניסיתי לשכנע את הדירקטוריון ללכת לתכניות אלה ששר האוצר כאן מנה אותן, ב-350 מיליון דולר - בתי זיקוק, מלט, פטרוכימיה, הרחבת ציט.

את כל הדברים שחקירה צריכה לעשות, אני יכול רק לבקש כאזרח שתשאירו לחקירה ואל תוציאו פסק דין לפני כן.

היו"ר י. קרבמן: אני רוצה שוב לבקש שכל התכניות לגיוס כספים בחו"ל, עליהן דבר שר האוצר, לא יצאו מן החדר הזה. אני מכריז על זה כסודי.

ז. שובל: ברצוני להעיר שתי הערות בעקבות הדברים

שמעתי אתמול בטלביזיה. אני חושב שהוועדה הסכימה שאין זה מתפקידה להתערב בניהולן של חברות ולא בשיקולים עסקיים שלהן. מה שמעניין אותנו הרי זה ההיבטים הצבוריים של העניין ולא אם בעלי המניות יפסידו כסף בעיסקות לא מוצלחות או אפילו ממעילות.

בסוף הישיבה הקודמת, בסיום הדיון, אמר השר בר-לב משפט שאני חושב שאינו לכבודו של השר ואני מקווה שאמר זאת שלא על-דעת חבריו בממשלה. הוא אמר: מה אהם רוצים? - עד שקרה העניין הזה, הפדשה הזו, כל ממשלת ישראל וכל העולם חשבו שהבנק של רוזנבאום הוא מן הטובים. אני חושב שזה עלבון לאינטלגנציה, ואני לא מאמין שדווקא ממשלת ישראל ידעה פחות מאשר כל העולם הפיננסי הבינלאומי.

אני לא שמעתי ממר רבינוביץ - להיפך, ראיתי בהחרפה מסויימת, חשובה על שאלה שהצגתי בפעם האחרונה - מדוע ב-20.9, כאשר מר קרבמן, לפי בקשתי, פנה אל אנשים באוצר ושאל אם פרשה זו תגרום נזק למדינת ישראל, מדוע הוא קבל תשובה שלילית ונאמר לו שהעניין אינו נוגע למדינה. הנה היום אמר שר האוצר בעצמו שהוא ידע על העניין. יתכן שהמידע הזה לא זרם ממנו לאנשים אחרים באוצר, אבל אני לא חושב ששר האוצר לקח אתו את המידע הזה כסוד כמוס ונסע עם הסוד הזה.

ועתה לשאלות ספציפיות:

(א) שמענו שלבנק ישראל יש 500 אלף דולר בבנק. שאלתי היא מה היה הסכום ההתחלתי של הפקדון הזה. האם זה היה הסכום ההתחלתי או מה הוא היה; כמו כן, מהו הרקע העיסקי שממנו נובע פקדון זה.

(ב) האם ממשלת ישראל השתמשה בחברותיו של מר רוזנבאום לעסקים מסויימים בתחום היהלומים, ואם כן - מתי זה נעשה ובאיזה כסף.

(ג) ישנה אי-בהירות, גם לאחר שראיתי אתמול את מר קנטרוביץ בטלביזיה - מר צור אמר שהוא זיורח לאגף מטבע חוץ על ההפקדות בחברות של רוזנבאום. האם ישנו זיורח או איננו?

(ד) יש לי הרגשה שעם כל חומרתם של הדברים שאנו מדברים עליהם ושומעים עליהם - כלומר ההפקדה, כן מוסמך, לא מוסמך, ההפסדים וכד' - לי יש הרגשה שהדבר החמור ביותר בכל העניין הזה, אם הוא נכון, הוא גיוס ההון הפיקטיבי לחברה לישראל. יש לי הרגשה, או יותר מזה, שסכום נכבד מאד מתוך ההון גוייס באופן פיקטיבי.

פירוש הדבר שבגרמניה, למשל, היה קיים עד לפני כשנתיים חוק, במסגרת חוקי סיוע לארצות נחשלות, שאיפשר יצירת כסף ע"י קומבינציה של מס-הכנסה למשקיע גרמני, ע"י זיכויים שהוא קבל במס הכנסה, וכך נעשו הרבה מאד עיסקות לגיטימיות מאד. למשל, האניות של חברתו של מרידור "החברה להובלת פרי". אבל פה יש לי הרגשה

שהיה דיווח בלתי נכון לשלטונות הגרמניים מצד החברה לישראל, ושהיחה (אינני יודע אם לקרוא לזה קנוניה או לא קנוניה) בין מי שטפל בעניין הזה לבין ד"ר רוזנבאום - שלמעשה התוצאה שלה היחה שד"ר רוזנבאום הילווה את הכסף הזה, הקדים את הכסף הזה, וכמובן שצריך היה לקבל אותו כחזרה כי לא היחה לו נזילות.

לכן, אולי ההסבר לכך שהחברה לישראל וחברות בה שלה הפקידו חזרה לא בבנק אלא בחברות את הסכום הזה פחות או יותר הזהה לסכום שהושקע בחברה לישראל מצד הגרמניים. זה הסבר, ואם הוא נכון הרי ברור שעלולה להיות תופעה שכל אותם היהודים הטובים כמו ורבורג ורוטשילד ואחרים, אפילו בחוטר ידיעה, הינם שותפים לעבירה פלילית מבחינת חוקי רשות גירוח הערך האמריקניים, כי הם מופיעים בפרוספקט. זו אולי הסיבה מדוע אנשים כרוטשילד לא יכולים להרשות לעצמם לטייח את העניין הזה. הם מוכרחים להראות שפה היחה הונאה של מישהו ושהם לא היו אחראים לה.

ברור שיכולה להיות כאן גם פגיעה

ביחסים בין ממשלת ישראל לממשלת מערב גרמניה.

אני מעריך ומוקיר מאד את שר האוצר הנוכחי ואני יודע שהוא לא יגיד דבר שאינו אמת והוא לא בדקו עד הסוף אם הוא אמת או אינו אמת. ולכן אני שואל - האם היחה הסכמה בין ד"ר טיבור רוזנבאום לבין מפלגה מסויימת בישראל, או ליחר דיוק - לבין חטיבה גדולה במפלגה מסויימת בישראל, שכעבור מספר שנים המניות של הקבוצה הגרמנית, כביכול, היו נשארות במשותף בין רוזנבאום לבין אותה מפלגה כלומר, שהיחה פה אינטרס מובהק, מראש, לכנות את העיסוק בצורה כזו.

לפי דעתי, אם הם נכונים הרי אלה הם

ההיבטים הצבוריים האמיתיים בכל העניין; כי דברים פליליים ייבדקו, ייחקרו ע"י בית המשפט ואנשים יתנו את הדין.

מוטב שתדבר דברים ברורים וגלויים.

היו"ר י. קרגמן:

אני לא יכול להכריח אותך לעשות זאת,

אבל אם אתה מדבר על מפלגות בישראל ועל חטיבות בתוך מפלגות מבלי להזכיר את השם, זה לא טוב. אתה צריך לומר, צריך לנקוב בשם. גם בכדי שמישהו יוכל להתגונן, חובה לומר בדיוק על מי מדובר.

אני העדפתי לא לומר את השם, אבל אם

ז. שובל:

אתה מושכני בלשוני, אני מתכוון

למפלגה פועלי א"י ההסטורית, ואני מתכוון גם להזכיר בהקשר לכך את השותפות שיש למפלגה זו בגלוי או בהסתר בעסקים מסויימים במדינת ישראל עם ד"ר רוזנבאום. אני מתכוון לחברה במדינת ישראל שבצורה מסודרת מפא"י שותפת לה, לפי מיטב ידיעתי, עד היום.

אני מבקש ומייעץ, ואמרתי ואני חוזר -

אני מעדיף לא לקבל חשובה ולא לקבל הכחשה, אלא אם כן הדברים ייבדקו עד תומם ע"י מי שמכחיש או עונה על השאלה.

לסדר - הדיון שלנו היום כולל שני

ש. לורנץ:

חלקים: חלק אחד הוא הנושא של אפשרות תיאורטית לפחות, של הצלת הבנק והחברות וכל הקשור בכך. החלק השני הוא החלקה הנוגע לחברה לישראל - אשמים, חקירות וכל הקשור בכך.

נדמה לי שאנו חייבים לחלק את הדיון

ולדון כרגע רק בנוגע לנושא הראשון, כי זהו דבר שאם אפשר משהו לעשות - הוא קשור עם זמן וכל יום דכל שעה - אם אנו נבוא למסקנה שאנו חייבים לעשות ולבדוק מה שאפשר למען הצלה - הרי שהזמן כאן הוא גורם חשוב מאד. ואם אנו נרחמב את היריעה ונדון על כל הקומפלקס, נשב כמה ישיבות, ואפילו אם נבוא למסקנה שאנו צריכים לעשות משהו בקשר להצלה - זה יכול להיות כאחרוב אחרי סוכות.

כך, שמבלי להקל בחלק השני של הנושא,

שגם הוא חשוב מאד, אני מציע לסדר היום לדון קודם כל רק על החלק הראשון - האם אפשר להציל או אי אפשר, מה דעת הוועדה על כך. ואם אפשר, מה אנו צריכים לעשות, מה מותר לנו לעשות, מה אנו חייבים לעשות. אח"כ נדון בחלק השני שאין בו גורם הזמן הלוחץ ונברר את הדברים כאופן יסודי.

תכריזים הם מעורבים ואם אפשר להפריד.

היו"ר י. קרגמן:

כל אחד יביע דעתו גם בנושא ששר האוצר

דבר עליו, וננסה לסיימו אולי אפילו בישיבתנו ביום ששי הקרוב.

א. שוסטק:

מי שירצה לדבר על נושא ההצלה לא יוע
בעצם על מה לדבר, הואיל ושר האוצר לא
הציע איזו שהיא הצעה, או חכנית של הצלה. אם אנו רוצים להתייחס לנושא
חייבים לדעת יותר פרטים. הנה היום העדויות מברכת כבר את הפסקת
המאמצים להצלה, וח"כ ארליך כבר נחץ אישור לדבר זה.
על כן אני מציע ששר האוצר או מישהו
מאנשי האוצר יאמר לנו מהי החכנית. אני מבקש שהוא יאמר כמה אפשר להציל.

היו"ר י. קרגמן:

השר אמר מה שיש לו לומר, כל אחד שמע
את דבריו וכל אחד יתייחס לדבריו.

י. בן-מאיר:

אני מקבל את הצעה החבריים שנקדיש תחילה
זמן מסויים אך ורק לדיון על נושא
ההצלה, כי אם יהיה דיון מקיף אני חושש שלא נגיע לזה בזמן.

ש. לורנץ:

אני מציע להפריד את הדיון ונדמה לי שרוב
החברים יתמכו בהצעתי שנדבר בישיבה זו

רק על ענין ההצלה.

היו"ר י. קרגמן:

אני אינני יכול לדבר לחברים שלא ידברו
על מה שהם רוצים. אינני רוצה להעמיד זאח להצבעה. אחת מציע שכל חברי
הוועדה ידברו רק על זה, אני מניח שהם יתייחסו לנושא, אבל אין אני יכול
להגבילם.

י.ש. פלומין:

מספר הערות ומשאלות.
אני שמח על הודעה שר האוצר שביקש לזרז
את החקיקה של חוק המסדיר את הפעולות בחברות ממשלתיות. אני הייתי מציע
שהאוצר כמסגנת ביניים, עד אשר יקבל החוק את תוקפו בשלוש הקריאות -
ידאג לכך שלא יהיו יותר מקרים של נציגויות כפולות של נציגי האוצר
בחברות ממשלתיות.

אני חושב שדברי מוקה לימון "לא ידעתי
על מה חתמתי" רק מוכיחים שריבוי התפקידים מביאים לכך שחותמים חתימה
עוורת ולא מתעמקים בדברים. אני מציע שייכלל בחוק שלא יהיה יותר מאשר
נציג ממשלתי בדירקטוריון אחד. אני מציע לבצע זאת כבר מעתה.

אשר להצלה - הדברים הובאו הנה כדוגמת
"איך תופרים חליפה ליתום" - אין אנו יודעים ממדים, אין אנו יכולים
לדעת מה לעשות. אני רוצה להציל כשאדע מה עלי להציל. ולכן, אני מביע
משאלה שלא ייקבעו דברים לפני שיובאו לוועדה הכספית.

שר האוצר י. רבינוביץ: אני הודעתי זאת.

י.ש. פלומין:

היו כבר דברים מעולם. במקרה של בנק א"י -
בריטניה אנו קבלנו מידע לאחר מעשה.
על כן אני מבקש שמקרה כזה לא יישנה.

שלישית - חוק החברה לישראל קבע שחון
שלוש שנים חייבים לגייס סכום מסויים של 360 מיליון דולר. החברה
נוסדה ב-27 אוגוסט 68, כלומר שעד אוגוסט 71 צריכים היו לאסוף 30
מיליון דולר.

בהמשך לדברי ח"כ שובל, שדבר על האספקט
כלפי חוץ, אני רוצה להעלות את הבעייה של קבוצת ד"ר ריגר (הקבוצה
הגרמנית). יש לי חשש גדול שהמניפולציה של הקבוצה הגרמנית באה לא רק
לצרכי ההסדר הגרמני, אלא גם לצרכי קבלת ההסבות כדי למלא את הפירצה
שהייתה חסחה, לקבל 30 מיליון דולר.

אני מבקש ששר האוצר, בחוקף תפקידו
כממונה על הכנסות המדינה ועל מס הכנסה, יבדוק אם לא היתה כאן פעולה
נוגדת את הסעיף המדבר על עיסקות מלאכותיות.

דבר נוסף - החברה לישראל במטרותיה קובעת
להקים מפעלי העשייה ושירותים אחרים בישראל. זוהי המטרה הראשונה והעיקרית,
ואופי חברה נקבע בדרך כלל לפי המטרה הראשונה. נכון שחוק החברה לישראל
א"נו מתייחס להפרדה בין הכנסות שיבואו מישראל לאלה שיבואו מחו"ל, אבל
אין ספק שאיש לא חשב בשעתו להעניק הסבות לעיסקות שיעשו בחו"ל.

אני מציע ששר האוצר יביא זאת כהצעה
לתיקון בחוק. אנו נתנגד לכל חקיקה הבאה לשלול זכויות שניתנו, אבל כאן
אין לדעתי אלא הכנסת הדברים לתלם שהכנסת בשעתו חשבה לנכון ולצורך
לחח הסבות למסגרת מסויימת של הכנסות.

ב-1973 קבלה החברה לישראל החלטה
מיוחדת על הענקת מניות עידוד המעניקות חלק מסויים מרווחי החברה
לעובדים בכירים.

זה בוטל.

א. אגמון:

בשעתו היה דו"ח חסוי על פעולותיו של
מיכאל צור לגבי בחי הזיקוק בספירה

י.ש. פלומין:

ליאונה, והודיעו אז לוועדה שהענין מחבקש להשאר בגדר חסוי כדי שלא
יפגע ביוחסים עם מדינה ידידותית.

היות והיום אין כבר יחסים כאלה, אני

חושב שאין סבה לא להתיר גילוי של דו"ח זה, דבר אשר יתרום לדעתי לחשיפת
אספקטים שונים של הבעייה ששמה "מיכאל צור".

הרבה דובר בעתונות על השפעה ח"כ ספיר על

אשר התרחש בעבר ומתרחש כהווה בחברה לישראל.

הוא הכחיש את כל זה.

ש. ארליך:

אני מבקש שנזמין את ח"כ פנחס ספיר שיופיע
בפני הועדה ויתן את הסבריו, ולא נצטטר

י.ש. פלומין:

אז לשמוע אותם דרך העתונות.

ועתה הערה אישית: שר האוצר צטט חלק

מדברי במליאת הכנסת בענין הפיקוח על מטבצ חוץ, אבל הוא לא סיים את

הציטטה וחבל, כי הציטוט עד תומו היה נוחן תפונה לגמרי. שונה מהדברים.

אני לא הצעתי בשעתו ביטול אבסולוטי, אלא אמרתי שיש צורך לתקופה מסוימת
לחת לחוק לבוש אחר, ולו היה השר קורא את הציטטה עד תומה היתה מתקבלת

התמונה הנכונה.

אחקן את המעוות.

שר האוצר י. רבינוביץ:

אני רואה הבדל בין הישיבה הקודמת, כאשר

צ. גרשוני:

ביוזמת היו"ר וחברים אחרים הזמנו את השר

לדווח לוועדת הכספים על הקורה, לבין הדיון שמתחיל היום בוועדת הכספים

בחוקף כך שהכנסת העבירה את הסמכות לוועדת הכספים לטפל בענין, והוועדה

חצטרך לטפל וגם לדווח לכנסת מה היא עושה בנדון.

אם כי אני רגילים לכך שהצעות לסדר היום

מועברות לוועדה, הרי במקרה זה, והוא לא היחיד, מוטלת עלינו אחריות

גדולה מאד. יהיה עלינו לדווח לכנסת מה הצלחנו לעשות בכדי לברר את הענין

עד תומו ובכדי למנוע שדברים כאלה יישנו בעתיד.

אני זוכר את שאלת ח"כ קורפו בישיבה

הקודמת ואני חושב שהיא לא היתה שאלה רטרית. הוא שאל אם יש איזה מעקב

אולי האויבים שלנו מעורבים בכל מיני כשלונות כלכליים הקורים לנו בזמן

האחרון, בכדי למוטט את יכולתנו הכלכלית והמדינית.

בשביל זה אין צורך בערבים - המגזרים מספיק

ז. שובל:

טובים לכך.

שאלתו של ח"כ קורפו דווקא מעודדת אותי,

צ. גרשוני:

כי זה מזכיר לי כיצד בביח ההורים ובעיירה

היו אומרים: רק שונאים ואויבים יכדלו לעשות לנו דברים כאלה. עלינו

לחשוב היטב כיצד נראית התמונה, כיצד אנו נראים בעיני העולם, בעיני

עמים אחרים, בעיני ירודים ובעיני ארבים.

ולאור זאת, אני מקווה שועדת הכספים תגלה

מה שגלחה לעתים לא רחוקות - תגלה אחדות בחוכה, מעבר למפלגות, בכדי

למצות את הענין ובכדי להפיק לקחים וגם להציב כלים שיוכלו לא רק להיות

פרוטוקול לארכיון, אלא שיחננו איזה בסיס של אמונה, שנעבור לפסים המבטיחים

אותנו בפני אסונות כאלה.

לאור הדברים האלה ברצוני לחזור על שאלה

שלא קבלתי עליה עדיין חשובה, ואני חושב שהיא קולעת. אני שאלתי אם עכשיו

יש בדיקה יסודית אם נעשו הפקדות בחו"ל ע"י חברות ממשלתיות אחרות, על

מנת שלא תיפולנה עלינו מכוח מחדש שלא ידענו אותן כלל. מדוע כאשר דנו

על בנק א"י-כריטניה ועל הפקדה בבורד של 30 מיליון, לא התעניינו אז במצב

של הפקדות אחרות. אומר לי חברי דוד קורן שהוא שאל.

יש גם שאילחה אצל שר האוצר מלפני הפגרה

ז. שובל:

בנושא זה.

צ. גרשוני:

גם אנחנו מעין דירקטורים. אני מאשים את דוד קורן שלא חזר ושאל את שאלתו שוב ושוב. אני אאשים את עצמי אם ארפה מהשאלה הזאת. אני רוצה שהאנשים הממונים על הענין והיושבים פה ליד שולחן זה ושאלו חובעים מהם את האחריות הזאת, יוכלו לומר לנו במלוא פה: בדקנו את הענין ואין. ואז אחרי זה יכול להיות רק משהו פלילי, שרימו אותם ומי שרימה אותם צריך ללכת לבית הסוהר, כי חשובה מעין זו חייבת להיות מוסמכת. אני חושב שעלינו לקבל תשובה מוסמכת לשאלה זו בנוכחות השר, ובאחריותו המיניסטריאלית. עלינו להגיע למצב שנתחיל להאמין שאנו יכולים לא רק לקונן ולבכות על מה שהיה אלא גם להיות גורם כלשהו לתיקון המצב. אבקש בישיבה הבאה לקבל תשובה על שאלתי זו.

גם אני חושב שהשאלה הראשונה, אם כי לא היחידה אבל יש מוקדם ומאוחר - היא: אנו מעודדים את האנשים החושבים שצריך לעשות כל מאמץ בכדי שהנזק יהיה יותר קטן; אנו יודעים כי הנזק הוא כספי, הנזק הוא בפרסטיז'ה הכלכלית שלנו, בהתפתחויות כלכליות להבא. לדעתי, ממשלת ישראל הצטרף לתח דין וחשבון מפורט אם היא עשתה את הכל בכדי להציל. אם אני מתייחס שוב לשאלתו של ח"כ קורפו, ואם אני חושב את מחשבותי ואם אני חרד - אני יודע מה הקהל אומר ואני חי בתוך הקהל הזה ואני חייב גם להסביר לו מה שאינו יודע. על כן אני חושב שעלינו להיות במצב שנוכל להסביר כי אם העסק הזה נפל - עם כל התוצאות שתיינה לזה - הרי לא נפל בגלל זה שאנו לא עשינו כל מה שהיינו צריכים לעשות. ואם נצליח לעשות - אני חושב שזה יהיה חיובי.

בכל הכנות דעתי היא שלא צריך להיות וכוונת בנינו בוועדת הכספים. זה צריך להיות נסיון רציני של הצלה. יכול להיות שר האוצר או ועדת שרים או הממשלה כולה בעצמם יבואו לידי מסקנה שכל מה שהם יכולים לעשות זה לא בא בחשבון, זו שקיעה בבוץ; גם הם יודעים במה אסור לשקוע. יכול להיות שהם יחשבו שזה לא בוך, אלא יציאה מן הבוך, אבל אז זו תהיה כבר פורמולה מסויימת של פתרון הענין שחברים מסויימים בוועדת הכספים יסכימו או לא יסכימו לו. אנו יכולים להתווכח על הפורמולה המסויימת כאשר חוגש לנו. היום, לדעתי, ואני לא מעמיד זאת להצבעה אלא לקומון-סנס - הוועדה צריכה להגיד: אנו מעודדים מאד את האנשים שיחפשו פתרון. אני רואה בדברי ח"כ לורנץ גישה יהודית טהורה לענין. את זאת צריך לעודד וזה תפקידה הראשוני של הוועדה.

שר האוצר דבר על הבנקים ועל כך שיש להם הסתיגויות. אני לא שמעתי בדבריו שהם לא הגיעו לידי הצעה מסכה שהיא לגופו של ענין, אלא יש ענין של יחסים וכדומה. ולכן הערך של העידוד שלנו גדול ביותר. הבנקים האלה לא קיימים בזכות עצמם במדינה הזאת, יש לנו לפעמים גם משהו להגיד להם. אם הם לגופו של ענין לא צריכים לעשות זאת - זה ענין אחר, והם עשויים להיות צודקים. אבל אם מתוך מה שנדמה היה לי, הרי צריכים לטפל בזה בכל המרץ.

אני מציע שלא רק במסקנות, אלא גם בדיון נקבע לנו בוועדת הכספים סדר כלשהו - לא לערב את הכל: החברה לישראל והמסקנות על כל החברות, חוק החברות, הצלה, חשיבות ההצלה, חכניות להבא. אני מסכים שכל השאלות האלה מתעררות בעקבות מה שקרה, אבל יש להחליט על סדר מסויים. האם נדון על השקעות בישראל רק לפי זה שמישהו הפקיד מבלי להביא את הענין למועצת המנהלים, כפי שמענו היום האשמה מפי ב"כ הממשלה, או אנו רוצים לדון על השקעות בישראל נוכח הצרכים של ההשקעות. אני לא חושב שהפקודת הכספים הוא הגורם שמנע השקעות בישראל. אני כחבר ועדת הכספים לא יודע שכן עמד הענין. בודאי כולם שמעו אתמול את פרופ' קליינמן בטלבוזיה. אני דורקא הייתי רוצה לשמוע אותה, אני אוהב לשמוע גם פרופסורים, לא חמיד לעשות מה שהם אומרים, אבל לשמוע כן. מיכאל צור עשה או לא עשה מה שעשה, השקיע כספים בוואדו, ועל יסוד זה נסיק מסקנות בשתיים-שלוש ישיבות על כל הבעיות הכלכליות של ישראל? אני מציע שנעבוד לפי סדר.

י. גולן:

נכון שהחומרה בפרשה היא זו ~~החומרה~~ לזעזוע לא רק פנימי, אלא גם ביחסים הבינלאומיים שלנו. שר האוצר אמר שהפתרון העקרוני והחשוב ביותר למכאובי המשק הוא שאיבת כוחות להשקעות ועידודן. ברצוננו לומר ששר האוצר: אנו למען עידוד

השקעות עשינו לא ~~עם~~. אנו חוקקנו חוק לעידוד השקעות הון אשר נהוג הטבות רבות מרחיקות לכת מאד. אנו חוקקנו חוק מיוחד לחברה לישראל אשר נתן לה הטבות בלתי רגילות. בחוק זה היתה תמיכה רבה, וגם אני הייתי בין התומכים, לאור העובדות שהיו אז והרעב להשקעות והגידול העצום של תקציב הבסחון מאז 67 והלאה, וביזיעה שלא יהיו מקורות פנים להשקעות, אמרנו: צריך ללכת בכל הדרכים. אבל מחובת המוסד המכצע, הממשלה, היה לפקח על כך שהבצוע של חוק זה יהיה בהתאם לרוחו ולכוונתו ולא דווקא לפי מה שכחוב.

אנו התכוונו לתת לחברה זו הטבות למען השקעות בסיסיות אשר אולי הרווחים שלהם יהיו, אבל לא מידיים, מה שהון פרטי רגיל לא יכול היה לתת. לכן אמרנו שיותר טוב לעשות זאת בצורת חברה שכל אחד יקנה מנייה מאשר כל אחד באופן פרטי ישקיע, כי אם כל אחד ישקיע הוא יחפש מיד את הרווח ולא ילך להשקעות בסיסיות. אני מצטער מאד שחברה זו החלה ללכת בדרך של התחרות במשקיעים רגילים, כי לא זו הייתה הכוונה.

אגב, קראתי לאחרונה שוב את גלברייט והוא אומר שבחברות הגדולות בארה"ב איפה שיש מועצות מנהלים, הרי על אף שבהן הדירקטורים ממש עובדים ואנשים מומחים גדולים, הרי אם המנהל הוא מושחת - לא יעזור שום דבר. אם יש מנהל המסתכן בפלילים במעשיו - שום פיקוח לא יעזור.

כזה אינני רוצה לפתור את עצמנו ואת הכנסת מלסתום את כל הפרצות החוקיות הניתנות כדי שדבר כזה לא יישנה, או על כל פנים יהיה קשה מאד שאדם יוכל להעביר עשרות מיליוני דולרים לפי רצונו לאן שהוא רוצה. אנו לא בסדר שלא הספקנו להביא לידי חוק כזה שיהיה חוק ממשי. אנו מפתחים משק צבורי עצום בארץ הזאת, חברות ממשלתיות, תקציבים עצומים, ואין מערכת בקרה מקבילה יעילה.

מדיניות הפקדות - אמנם אומר נגיד הבנק כי זה בסמכותו. אני חושב שכספי רזרבות צריך אמנם להרויח עליהן אבל זה לא צריך להיות המנחה הראשי. אם הוא יבחר בין הבנק השוויצרי הראשי בציריך ובין צ'ינס מנהטן מכיון שזה האחרון נותן עוד 2% - אני יכול להבין. אבל אם הוא יפקיד בבנק כגון בנק קרדיט או בנק א"י בריטניה בגלל חישוב מעין זה, הרי אינני מוכן לקבל זאת. ~~אמנם חצי מיליון דולר זה לא הרבה, אבל מהעושה שם סכום של חצי מיליון דולר, ואם יש חצי מיליון - יכולים להיות גם 10 מיליון.~~

לענין ההצלה - אני יודע שיש בעזרונג, אבל אצלי עכשיו שוקל יותר הנגד. אין ממשלת ישראל יכולה לעלות על מסלול של הצלת מוסדות כספיים ובנקאיים יהודיים בעולם. יש איפה שהוא הגבלה למדינה הקטנה הזאת ששמה מדינת ישראל. היא לא יכולה ללכת לדברים שהם מעל ומעבר לכל מושג. השאל ממשלת אנגליה הנה אחת הולכים להציל בנק שוויצרי - למה לא הייתם מוכנים להציל את בנק א"י-בריטניה? גם אתם היו קשרים יהודיים. אינני מאשים את רוזנבאום ואולי גם הוא עשה טובות לישראל, אבל יש מצב בעולם הממוסס אשיות הכלכלה ואלה שלא היו זהירים סובלים עכשיו, ויש גם יהודים ביניהם. אנו לא יכולים לעלות על מסלול של הצלת כל אלה.

שר האוצר עצמו אמר שאין אנו יודעים כדיוק ברבע זה איזה חוב זה, לאן זה מוביל, האם בכלל יש תחזית לחבית זו ומה היא מכילה. גם בכלכלה יש ענין של כמות, ויש הבדל אם אתה צריך להשקיע 10 מיליון או 100 מיליון.

לכן, אדוני השר, אילו היה איזה קונסורציום פרטי מתארגן כדי להציל אני עוד יכול להכין, ובעיקר אם זה היה מנעוד זמן. אבל עכשיו כבר מאוחר מאד. אני מתנגד שממשלת ישראל תעלה על ענין זה, ואני חושב שהיא צריכה להחליט כי לא זו הדרך בשבילה.

מ. ארנס:
אדוני השר, חברי הוועדה הנכבדים. קודם כל אפנה כמה מלים לשר האוצר ואח"כ יש לי כמה דברים לומר לוועדה וליו"ר הוועדה.

אני חושב שאתה הוכחת בהופעתך בפני הוועדה וגם בכנסת את נכונוהך לראות בעיות באור מציאותי. אם בעיה חמורה לומר שהיא חמורה ולהסיק את המסקנות. גם בתקופה שאחרים ניסו לומר שהמצב המשקי והכלכלי הוא לא גרוע מכינוני, באת אתה וצירת את המצב בצבעים הנכונים.

16.10.74

מ. ארנס:

גם כשאתה בא בפנינו היום ומעלה את הבעיות הכרוכות בחברה לישראל, אינך מסתיר כי הבעיה חמורה. נדמה לי שאין כאן אף אחד שלא יסכים אתך ולא יעריך כנותך בעניין. אני מוכן אפילו להוסיף דברים שאתה גם כן רואי מסכים אתם - שחומרת הבעיה במקרה זה מוכפלת ע"י העתוי. בתקופה שהמדינה עומדת במערכה בטחונית, מדינית, גם כלכלית; כאשר יש יחסי גומלין בין המערכות האלה וכשלוונת בחזית הכלכלית יכולים להתנקם בנו גם בחזית הבטחונית.

לכן אני בדעה שכל מה שנאמר בכיוון של הקלת החומרה, של סיוח, של השלכת חיצים לכיווני משנה - לא תורם. כאשר הופיע השר ברלב בפנינו וחדר על כך גם ככנסת וניסה לנחם אותנו שמדובר פה על חברה פרטית שלמעשה השתתפות הממשלה בה מזערית, שלחברה יש רווחים ולכן ההשלכות מוגבלות - לדעתי, הוא לא קלע למטרה.

וגם כשאתה אומר לנו שאף אחד איננו שיא השלמות - אמנם באופן אבסולוטי ניתן להסכים עמך, אבל אינני יודע אם הערה זו היא במקומה במקרה זה. הרושם שלי הוא כי לאור חומרת המצב במקרה זה המרחק מהשלמות הוא גדול מדי ולא כדאי להתנחם בכך שאף אחד אינו מושלם.

יש לי גם הרושם שהחיצים המכוונים לעתונות על פרסומים בלתי אחראיים אינם קולעים למטרה. יש לנו עתונות חופשית ומה שמתפרסם בה זה בחגובה על המעשים החמורים שנעשו ולמצב החמור בו אנו נמצאים.

שר האוצר י. הכינוכיץ: אני לא יריתי חיצים לעתונות, אלא באלה המוסרים את הדברים לעתונאים.

מ. ארנס: מספר מלים לחברים וליו"ר הוועדה: ברגע שאנו דנים בנושא זה, ואני חושב שבתנאים לחוק אנו חייבים לדרוך בו, אנו נעשים גם כן שחקנים במשחק זה. אין אנו צופים מן הצד במשחק כדורגל הקוראים מדי פעם קריאות ביניים. לנו עכשיו אחריות מוגדרת ולכן אני חושב שעלינו לעשות כל מאמץ כדי לחרום את התרומה המתאימה והחיונית לנושא זה ולא סתם לבזבז את זמננו ואת זמן השרים והפקידים.

אני חושב שעד כה אין אנו יכולים לתת לעצמנו מחמאות מבחינת נוהל העבודה ויעילות העבודה שלנו. הוועדה יושבה בנושא זה לפני כ-10 ימים, שמענו את השר ברלב, נשאלו שאלות ואת הישיבה שלאחריה קבעו ל-10 ימים מאוחר יותר והשר ברלב איננו ומופיע השר רכינוביץ ומתחילים שוב לשאול שאלות, והישיבה הבאה תהיה ביום ששי; כך שיש לי רושם כי קצב העבודה שלנו אינו עומד בשום פרופורציה לקצב ההתקדמות של העניינים ושל הבעיות. ואם בקצב זה נמשיך, הרי התרומה שלנו יכולה בסך הכל להיות "פוסט מורטם".

אני חושב שהמשימה המוטלת עלינו היא לחרום ישירות במה שאנו יכולים, בזמן המתאים, להציל מה שניתן להציל, לפתור מה שניתן לפתור. אני מנסה להדגיש את הצורך בפעולה יעילה ומהירה.

לכן, אדוני היו"ר, אני מציע שנפרד הפרדה גמורה בין אותם הנושאים שצריך ואפשר לבררם מבלי שהזמן דוחק במישהו, ובין אותם נושאים שלגביהם על הוועדה לומר דברה באופן מידי ללא כל השהייה, ללא כל דחייה, ללא כל מתן חירוץ שאנו פה מנהלים תכסיסי השהייה.

במסגרת הנושאים שאותם צריך ואפשר לברר בקצב המתאים לבירור יסודי הייתי מונה כמה: (א) כל הנושאים הפליליים, באם זה ע"י אישים או ע"י החברה לישראל. לדעתי לוועדה זו יש מעט מאד לחרום בנושא זה. אנו יכולים לשמוע דיווח לאחר שחתבצענה כל הפעולות היורידיות שהממשלה יכולה לנקוט בעניין זה.

(ב) היחס בין החקיקה המיוחדת לחברה לישראל א', לחברה לישראל ב', לבין המצב כפי שהוא נראה היום לאור הנתונים שיש להפיק. זה לא חייב להיות היום ולא בשבוע הבא. בבוא העת נשמע דיווח, נדון, נסיק מסקנות.

(ג) נושא המתחיל לקבל דחיפות אבל גם כן לא צריך עוד לכרוך אותו בדיון הדחוף - זהו כל הנושא של ייצוג נציגי הממשלה במועצות מנהלים של חברות ממשלתיות ושל חברות בהן יש לממשלה מניות. הייתי אומר ששמענו פה מספר דברים גם מהשר ברלב וגם משר האוצר שלדעתי אינם תואמים את אותה רוח ואותה גישה שצריכה להיות הביטחונות.

מבחינת התפקיד שצריכים למלא נציגי

הממשלה ומועצות המנהלים.

מהשר ברלב שמענו בישיבה האחרונה שהוא למד מפי פרופסור כאוניברסיטת קולומביה שתפקיד מועצת מנהלים הוא מוגבל ביותר - להתוות קווי יסוד, ולאחר המעשה אם מחברר שהנהלה אינה טובה - להסיק מזה מסקנות.

אני איני יודע מי הפרופסור הזה, אבל אני חושב שהגדרה כזו כלל אינה מקובלת, אלא ההגדרה המקובלת בעולם לגבי נציגים במועצות מנהלים היא אחת: להגן על האינטרסים של בעלי המניות, ולא לבחון דברים לאחר מעשה אלא לפני המעשה.

אינני מקבל את ההגדרה שיש פה מקום לחלוקת תפקידים, שיש כאלה במועצת המנהלים העוסקים בגיוס כספים ויש העוסקים בבדיקת החשבונות. כל נציג במועצת המנהלים עליו להגן על האינטרסים של בעלי המניות בכל מקרה, וכנציג הממשלה עליו להגן על האינטרסים של הממשלה, וללא כל יוצא מן הכלל. ואם אין לו זמן, ואם הוא עסוק מדי, ואם יש לו תפקידים חשובים אחרים - הוא חייב להתפטר והממשלה חייבת למנות אדם שיוכל להתמסר לתפקיד זה במדה מספקת, כדי שיהיה לה בטחון שהוא מגן על האינטרסים של הגורם ששלח אותו.

עוד נושא שחייב בירור דחוף הוא נושא הקצ"א. אנו שמענו, ולפחות אני מרגיש שמבחינת הקווים הכלליים והנחונים היסודיים על מנת להתערבות של החברות השונות, ישנה תמונה לגבי ציט, לגבי החברה לישראל, אבל לא לגבי קצ"א, ויש פה נושאים רגישים שלדעתי חייבים להציגם במלואם בפני הוועדה.

אני מבקש את יו"ר הוועדה להזמין את

מנכ"ל קצ"א לבוא לוועדה ולהשמיע בפנינו מה המצב.

ועתה אני מגיע לנושאים שלדעתי דורשים טיפול

מידי מסעם הוועדה כי הפרשה לא תמה. בפנינו בעייה דינמית הדורשת טיפול, ואיך היא תסתיים בסופו של דבר תלוי בטיפול אשר ייעשה בימים הקרובים. לכן לדעתי לא צריך לגשת לעניין זה בצורה אקדמית ולומר נקיים עוד ישיבה ביום ששי ועוד ישיבה אולי בשבוע הבא, ולא לקבל שום החלטות עד שנברר העניין עד תום - כי אז בא מה העניין יהיה במצב של תום עד שנגיע למסקנות.

לדעתי, ישנם שני דברים שאינם דורשים שום

דיון נוסף ושום חקירה נוספות:

נציגי הממשלה, אותם האנשים שעליהם היה

פוטל התפקיד להגן על האינטרסים של בעלי המניות בחברה לישראל, בציט הבחתי הזיקוק - לא עשו את המוטל עליהם. אני אינני חורץ כל דין לגבי יכולתם האישית. אין לי ספק שהם אנשים מוכשרים וממלאים תפקידים הרבה יותר חשובים בהצלחה רבה. אבל את התפקיד הזה של נציגי הממשלה בחברות בחברות כאלה הם לא מילאו די צרכו.

ואת המסקנה הזאת צריך להסיק מיידית,

ולדעתי ועדה זו צריכה לקבל החלטה שלפיה היא מבקשת מהממשלה מיידית להחליף את נציגיה - לא כעונש, אלא מכיון שעל נציגי הממשלה במועצות האלה הוטל עכשיו תפקיד שפי כמה מעטים עול יותר מקודם. אם לנציגינו במועצות המנהלים בעבר לא היה מספיק זמן כדי לתפורס את אשר נעשה, הרי ברור לי שעל לכל ספק שלא יהיה להם גם מספיק זמן השבוע ובשבועות הקרובים לספל במעיה החמורה שהתעוררה היום.

(ב) אני חושב שהוועדה צריכה לקבל החלטה

שעל הממשלה לקבל את אישור הוועדה לכל טיפול מהותי בנושא זה. אינני מתכוון רק לאותם האישורים שלפי החוק ממילא היא חייבת לספל, אלא לכל טיפול מהותי יש קודם כל לקבל את הסכמת הוועדה.

את הצעותי העליתי בישיבה הקודמת לפני עשרה

ימים והדגשתי כבר אז שהנושא דחוף ואסור לדחות. אתה דחית את ההצבעה לישיבה הבאה אחרי שנשמע את חשבות השר ברלב על השאלות. השר ברלב לא ענה וכינתיים יש שאלות חדשות ושר האוצר גם הוא לא השיב על שאלות אלא הציג את המצב כפי שהוא רואה אותו. לכן אני מבקש שאת שתי הצעותי תעמיד היום להצבעה, ללא כל דחייה.

י. בן-מאיר:
אין ברצוני לחזור על הדברים שאמרת
בישיבה הקודמת, למרות שהשתתף בה השר ברלב
ולא השר רבינוביץ - על חומרת הפרשה וההשפעה על הצבור. אני רוצה רק
להבהיר דבר אחד:

שר האוצר העלה כאן את ענין האפשרות להציל
משהו בשווייץ. לא הבנתי עדיין מדוע השר אומר שההצלה היא לבנק ולחברות
גם יחד. הנימוקים מדוע נגד השר הבהיר היטב; מדוע בעד - הבנתי שיש
ענינים של יהודים, יש ענין של שמה של המדינה וכו'. אולם, למיטב ידיעתי
דברים אלה קשורים לבנק ולא לחברות, ולכן אני שואל למה הקשר ההדוק הזה.
ברור לי שיש לממשלה ענין להציל או
הסכום של 30 מיליון שהוא כולו בחברות. אבל האם זהו השיקול הבלעדי?
האם לא כדאי לממשלה לנסות להציל את האחד בלעדי השני, או שבכלל מבחינה
פיננסית זה לא ניתן? לא ברור לי והייתי מבקש לקבל הסבר.

היו"ר י. קדגמן:
ברצוני עוד להעיר מספר הערות; לאחר מכן
אאפשר לשר האוצר להגיב על כמה מדברי

את הדיון נמשיך בישיבה הבאה, ורשומים

קורפו, לורנץ, שוסטק, בארי, קורן,

החברים, כפי שביקש.

עוד לרשות הדיבור החברים:

אמוראי, חלפון, בן מאיר.

היו"ר י. טרגמן:

ראשית, לדברי ח"כ ארנס - בדרך כלל תמיד מאשימים את הועדה שהיא במהירות מחליטה ופוסקת ואינה מבררת את הדברים כפי שצריך. והנה עכשיו בא ח"כ ארנס ודורש לחתוך אחת ושתיים, להוציא מסקנות ולקבל החלטות.

ההבדל בין ישיבה זו לישיבה הקודמת הוא שאת הישיבה הקודמת אני יזמתי בכדי שנקבל אינפורמציה, וזה היה טבעי שועדת הכספים חייבת לשמוע על מה שמתרחש. אולם, ישיבה זו הינה תוצאה של הצעה לסדר היום, שהכנסת העבירה אלינו את הנושא ואנו חייבים להניח על שולחן הכנסת את המסקנות, ולא יכול להיות שנחליט במהירות כזו. אולי בישיבה הבאה נוכל לסכם את הדברים, אני לא בטוח אבל אולי. אל נשכח כי מסקנות צריך גם להכין.

שנית, יוצא משום-מה שאני צריך להגן על ועדת הכספים כאילו אני ועדת הכספים כולה. אמנם אני היו"ר, אבל זהו קולקטיב.

אנו הצענו - לאחר המקרה של "ורד" - באופן דחוף לחוקק חוק של חברות ממסלתיים. יש חוק, השולחן אינו ריק, אבל חשבנו שאין לו מספיק שיניים, ובייחוד לרשות החברות. אני מדבר למשל על מר סלמן שהוא עובד האוצר ואין לו אותן הסמכויות כפי שהדבר מתבקש מעצם הפיקוח על החברות הממשלתיים.

לכן, המלצנו והבאנו גם בכנסת לקריאה ראשונה את חוק החברות הממשלתיים, אשר קבע במפורש מה זכויותיו מה סמכויותיו של המנהל, של מועצת המנהלים, של מבקר פנימי. החוק הועבר לוועדת הכספים. אין ספק שלו השלמנו את הדיון בו היה הוא יכול לסתום פירצות רבות. אבל עקב חילוקי דעות לא הספקנו לסיים את דיוננו.

אני שומע שעתה מכינים את חוק הרציפות אשר בלי ספק יחרום תרומה חשובה ליחיד פיקוח וליחיד סייגים לפעולות של מנהלים, של מועצות מנהלים וכדו'; הגדרות ברורות ואחריות אישית.

בסוף הדיון שלנו אני אציע - אני חושב שתהא זו הצעה משותפת - לדרוש שהחוק הזה יובא בזמן הקרוב ביותר במושב החורף, כדי שנוכל בוועדת הכספים לסיים את הדיון בחוק, שלא הספקנו לסיימו עקב חילוקי דעות.

אין אני אומר שחוק יכול לבוא ולפתור את כל הבעיות. אבל חוק יכול לשמור גם על אדם ישר והגון כדי שלא יסטה; הפיקוח צריך להיות הרבה יותר חזק מכפי שהוא היום. אגב, זה חל לא רק על חברות ממסלתיים, אלא גם על חברות צבוריות, עירוניות, הסתדרותיות ואף פרטיות, על כל שטחי החיים שלנו בכל המשק. אני אמליץ על קבלת חוק זה בהקדם, כי לדעתי הוא יחרום תרומה חשובה מאד.

חוק בנק ישראל - ח"כ גרשוני, קורן וגולן דורשים רשימת ההפקדות של הבנק. החוק אינו מאפשר זאת.

צ. גרשוני: אני ביקשתי של החברות הממשלתיים.

היו"ר י. טרגמן: אם כך, אני מעורר את השאלה של בנק ישראל. זכורני כאשר היו ישיבות בהשתתפות נגיד בנק ישראל. הוא היה מדווח, אבל לא איפה ולאן וכמה ובאיזה ממדים. אני לא חושב שנגיד בנק ישראל צריך להיות יחיד בעניין זה, אבל החוק כך מחייב. יושב פה היועץ המשפטי לוועדה, ואני שאלתיו בעניין זה. תשובתו שאין איסור על דיווח, אבל אין חובה. אני לא מתנגד שזה ישונה, אבל עתה זה קיים. אין אני בא להגן על הדברים אלא מספר על מה שקיים. כבר מ-1954 ההשקעות וההפקדות של בנק ישראל היו בסמכותו הבלעדית של הנגיד. אני לא חושב שזה נכסן, אבל זה כך. הוא בודאי אינו צריך לדווח למליאת ועדת הכספים אבל אולי לוועדה צבורית או לוועדה מיוחדת. על כל פנים, אני רוצה שנדע את המגבלות של הכנסת, כי בצבור לעתים מזהים את ועדת הכספים עם הממשלה ואת הממשלה עם החברות. בחברות פרטיות ודאי לא, אבל גם בחברות ממסלתיים אין ועדת הכספים יכולה להתערב מבחינה של ניהול העסקים. נכון שאותה חברה המזדקקת לערבויות של ועדת הכספים חייבת לדווח והוועדה

ר.ש.

חייבת לדרוש מאזנים וכדומה, אבל אינה חכולה להתערב בניהול עסקים, ואת המגבלות האלה צריך לדעת. על החוק של "החברה לישראל", למשל, המסונה הוא שר האוצר ולא ועדת הכספים של הכנסת.

כמוכן שיש מה לומר ואפשר לומר רבות, אפשר להמליץ, אבל בידיעה שיש הבדל רב בין זה לבין ניהול עסקים.

לדעתי, האויב הפנימי, האויב של כל העניין הוא הספקולציה הנובעת מאינפלציה; וכשעוסקים בספקולציה שוברים בסופו של דבר את הראש. בתחילה אולי מרויחים ואפילו מרוצחים יפה, אבל בסופו של חשבון שוברים את הראש. והרויפה של בנקים מסויימים לעסוק לא רק בבנקאות אלא גם במפעלים ספקולטיביים, של רכישת קרקעות ברומא או בבראזיל ודברים מעין אלה - הרי זה מביא בסופו של דבר לאינפלציה ולהגעת המצב למה שהגענו אליו עתה.

זהו האויב, לדעתי. פירוש הדבר שהשמירה על כך שהבנקים לא יעסקו בספקולציות היא חשובה ביותר. פעם המלצנו בוועדה הכספיים שבנקים לא יעסקו בענייני העשייה, והיתה גם שאלה של אפלייה או העדפה של אותו בנק שיש לו גם חברות העשיתיות, בתחום האשראי וכדומה. אמרנו: בנק צריך לעסוק בבנקאות ולא בתעשייה, וגם לא בביטוח.

אשר לפעולות ההצלה - רבות, עלינו להבדיל בין בנק ובין חברה שהיא חלק של הבנק; כי החברות שהבנק עוסק בהן הן חברות ספקולטיביות. כשמוכרים על הצלה - מי פה יתנגד לזה? ועדת הכספים, במדה ומחבקשת, או ביוזמתה היא, הולכים לקראת הצלה ולא הולכים לדחוף מי שנופל.

אולם, אני חושב שאם מדברים סתם על הצלה הרי זה לא דיבור רציני, כי מה פירוש הצלה? - הצלה של הבנק? שר האוצר אמר דברים ברורים, כנים ויוצאים מן הלב. הוא לא הביא שום הצעה קונקרטית, כי הוא עצמו עוד מתלבט. אבל אני רוצה להביע את דעתי ולהציע הצעה לחברי הועדה, לא כיו"ר אלא כחבר הועדה:

אני מפקפק במאמץ להצלה מסוג זה. זה לא בנק שהוא במצוקה וצריך לעזור לו. זהו בנק שהוא אינו בנק, אלא שהוא חברה ספקולטיבית - ספקולציה אשר הרסה את הבנק ואת אלה אשר השקיעו בה. על כן, אני לא חושב שישנה הצדקה כלשהי שממשלת ישראל תתן ידה להצלת חברות ספקולטיביות.

כאשר קופ"ח שבראשה עומד ח"כ שוטטק היתה במצוקה כספית, האם סירבנו לעזור? מנענו עזרה? זוהי כמוכן יוגמה בלבד ויש וראי עוד רבות כאלה. אבל לא היה כאן מקרה של ספקולציות, אלא של תנאים ונסיבות, של הוצאות שעלו על הכנסות וכד'.

לכן, לדעתי, מבחינה מוסרית - כלפי הארץ וכלפי יהדות העולם - כאן אין מדובר על הצלה. אילו היה זה בנק עם פעולות רגילות היתה זו הצלה. אבל זוהי חברה ספקולטיבית ונראה כי זוהי חבית ללא תחתית. האם לזה לתת תמיכה ממסלית?

רבותי, חברות ישראליות - צים, בתי זיקוק, "החברה לישראל" - לא פשטו את הרגל, לא התמוטטו. אלה חברות מבוססות, יש להן רווחים גדולים וטובים. נאמר שהסכומים הגיעו ל-57 מיליון בחברה לישראל, 50 מיליון בצים, 60 מיליון בבתי זיקוק. נכון שחבל מאד שהם יפסידו סכומים כה גדולים ויקטינו את רווחיהם, זה חסור מאד וכואב לי על כך. אבל הן חברות שיכולות לחסות זאת.

לכן אני אומר: להשקיע 30 מיליון דולר לעת עתה (אין זו הצעת שר האוצר, אבל אני אומר במה שמדברים) - זוהי השקעה על קרן הצבי. זה יתווסף לאותם ההפסדים הקיימים, כי חברה ספקולטיבית אין להציל. היא צריכה להעלם - בנק לא.

אולם, אם נכון שאם לא נציל את החברה גם הבנק לא יינצל ויפול - אני מצטער מאד; החטא וענשו באים ככפיפות. החטא הוא הספקולציה - העונש מה שקרה.

ר.ש.

אם טרובר שישנה ודאות כי זה יציל - גם אז הייתי מפקפק. אבל איש לא אומר שזה יציל, ולכן איזו אפשרות מוטריית יש לנו? אין פה ענין של משגה כלכלי. אותם היהודים, החברות הישראליות הפסיקו ולבי כואב על כך. אבל הם כמצב די יציב - גם החברה לישראל היא ברווחים והסא צריכה להמשיך והיא צריכה לגייס הון. גם שר האוצר דבר פה על בתי הזיקוק ועל מפעלים מתרחבים, ובטוחני כי היהודים ימשיכו לתת ידם להשקעות בארץ, כאשר ידעו שממשלת ישראל והנהלת החברות יש להם רמה מוטריית גבוהה ואין נותנים יד לספקולציות ואין מסייעים לאלה שעסקו בספקולציות ואין מצילים אותם.

לסיכום:

(א) חוק עם שיניים חדות, ואז תהיה לנו אפשרות של פיקוח גם על ביצוע.

(ב) החוק הקיים, חוק החברה לישראל, שהתקבל בכנסת ע"י כל הבית פרט לחמיר, חביבי, מירונים ואבנרי; כולם היו שותפים לו. היו החלבטיות, היו ספקות, אפשר לראות זאת בדברי הכנסת. אבל ידענו שהמציאות היא כזו שאם לא נגייס קפיטל פרטי מחו"ל בדולרים, הבעיה תהיה חמורה.

לכן אני פונה אל שר האוצר ומבקש: לפקפק ולפקפק, לחשוב היטב אם מדינת ישראל, אם ממשלת ישראל, צריכות כאן "להציל". אין אני מדבר נגד פעולה של בנקים או חברות, אבל השאלה היא אם ממשלת ישראל צריכה לתת ידה להצלת חברה ספקטליבית אשר פשטה את הרגל, ואין מנוס מלהודות בכך.

ד. קרנמן:
בישיבה הקודמת ובזו שלפניה נאמרו בוועדת הכספים הערות עוקצניות כלפי ח"כ ספיר. אני חושב שההגינות מחייבת להזמין הנה לישיבה הבאה, ואני מבקש שזה ייעשה.

ז. גרשונביץ:
מצטרף לבקשה זו.

שר האוצר י. רבינוביץ: שתי הערות - לא לגוף הדברים: אני מכבד את חברי ועדת הכספים, אשר חלקם הם ידירי משכבר הימים. אולם, הייתי אומר לפרופ' ארנס: אני הצטעתי מאד על דבריך לגבי הפקידים. הצמיחה שלך היא אנגלוסקסית עם יחס של כבוד והבנה למשרתי הצבור. אני מכיר את האנשים שהממשלה שלחה לחברות שלנו. אני מוכן לומר שהעומס עליהם הוא גדול מדי וצריך להקל עליהם. אבל אני יכול לומר שהם ממלאים את תפקידיהם באמונה וכמיטב היכולת, ולדעתי גם במקרה הזה, ההאשמה המוטחת לחבר אחד מתוך 16 במועצת המנהלים ולומר: צריך להחליף אותך - אני חושב שזה יותר מדי. על ידי זה אנו מערערים את מעמדם של אנשינו בתוך החברות; ואני יודע כמה מאמץ וכמה כוח מסקיעים אנשינו בעשרות החברות שהם מייצגים. אני מקבל דיווחים לא פעם. אני חשוף לביקורת. ח"כ ארליך יכול היה לקום ולבקש ששר האוצר יתפטר - זוהי זכותו. אבל לגבי הפקידות, והפקידות הבכירה שאנו מכירים אותם אחד אחד - הייתי מבקש מכל אחד מאתנו לשמור על כבודם ולנהוג בהם כפי שהם ראויים.

שנית, הענין של בנק קרדיט ושל החברות שבהן הושקעו הפקדונות של אנשינו - זוהי תאומות שאי אפשר להפרידה. אם ניגשים לנסות ולמנוע את הפירוק, זה חייב להעשות יחד. מזה בם נובע השוני של הענין הזה מבנק א"י-בריטניה. אם אנו מעוניינים לצמצם את הפסדי החברות שלנו - וברור שאנו מעוניינים בכך - הרי טן ההכרח ללכת לשני הדברים האלה גם יחד. אין בזה שום תקדים.

הדגשתי שאני סקפטי לענין; גם לא הבאתי הצעות; גם לא ביקשתי שום דבר. רק תיארתי את הענין גם בעד וגם נגד, ואינני בטוח אם נוכל בכלל לעשות משהו.

ד.ש.

שר האוצר י. רבינוביץ:

ברצוני לומר לחברי וידידי ח"כ שובל -
אין גבול למה שח"כ יכול לקום ולהפריח באויר החשדות והשערות
מסוג של "היתה לך אחות". ח"כ שובל מבקש שאני אבדוק אם אמנם
היתה כאן קנוניה של מפא"י עם טיבור רוזנבאום. האמינו לי
שכל אחד מאתנו, כפוליטיקאי, יכול לקום ולהפריח אלף החשדות
לגבי כל אחד ואחד. קודם כל להפריח חשדות ואח"כ לבקש הסברים.
איזו אחריות היא להפריח דברים מסוג זה באויר?

ז. שובל: לא באויר, אלא בוועדת הכספים ויש הבדל גדול.

שר האוצר י. רבינוביץ: שמעתי.

היו"ר י. קרנמן: המטח הדיון יתקיים ביום ששי, ואני מציע להקדים את התחלת הישיבה ל-09.30.

מ. ארנס: אני עומד על כך שהצעותי חובאנה להצבעה.

היו"ר י. קרנמן: לא דנו בהן ואי אפשר להביאן להצבעה; ביום ששי - בבקשה.

בזה אני נועל את הישיבה.

הישיבה נסתיימה בשעה 13.00.

=====